

Blizanci u skupini

Rahela Butorac, odgajateljica mentorica
Dječji vrtić Utrina, Zagreb

Ove pedagoške godine u našu su skupinu upisana dva dječaka, jednojajčana blizanca u dobi od 4 godine. U mom profesionalnom vijeku ovo je prvi put da sam u skupinu dobila blizance, stoga sam ovu priliku doživjela kao izazov. Kako su dječaci došli iz druge skupine vrtića, nije im bila potrebna duža prilagodba, no moja kolegica i ja našle smo se pred nekoliko nepoznatih pitanja: kako ih raspoznati, kako ih upoznati, kako komunicirati, kako ne uspoređivati, kako raditi s njima.

Kako bih otklonila nedoumice, počela sam čitati sve dostupno o blizancima, od tzv. popularne do stručne literature. Evo nekih saznanja za koja mislim da bi pomogla i drugim odgajateljicama koje imaju blizance u skupini. Vanjskome svijetu blizanci se čine gotovo identičnima, dok roditelji znaju njihove male i velike razlike. Kao i sva druga braća i sestre, blizanci imaju svoje osobitosti, interese i vještine. No, nije li njihov razvoj uspoređan – upitat će se mnogi. Donekle jest, ako se radi o jednojajčanim blizancima, odgovara dr. Charles Shubin, ravnatelj pedijatrije baltimorskog Medicinskog centra, jer je njihov razvoj jako sličan, no govorimo li o dvojajčanim blizancima, razvoj im se može razlikovati koliko i kod neblizanačkih braće i sestara. Ukoliko nema nikakvih zapreka njihovu razvoju, ove su razlike obično zanemarive. Ali što su stariji, razlike ipak dolaze do izražaja.

Istraživanja blizanaca

Blizanci nude istraživačima dragocjenu mogućnost da rasvijetle utjecaj gena i okoline. Istraživanja blizanaca su raširena diljem svijeta. U SAD-u se organiziraju *Festivali blizanaca* na

kojima istraživači iz raznih institucija pokušavaju pronaći odgovore na pitanja o utjecaju gena i okoline na razvoj blizanaca. Budući da jednojajčani blizanci dijele isti genetski kod, nastavši iz jednog oplođenog jajašca koje se podijelilo, idealan su pokazatelj koliko zapravo geni utječu na naše živote. Svaka razlika među njima, poput izgleda, može biti posljedica izvanjskih utjecaja (npr. jedan je preplanuo a drugi nije). Je li čovjek proizvod gena ili proizvod utjecaja sredine? U odnosu na dvojajčane blizance, koji dijele u prosjeku samo polovicu svog DNK-a, istraživači mogu izračunati stupanj odnosa gen-okolina. Npr. ako su povijesti bolesti jednojajčanih blizanaca sličnije od anamneza dvojajčanih, zaključuje se da je sklonost bolestima barem donekle pitanje nasljeđa. Ta dva faktora – razlike među jednojajčanima i usporedba s dvojajčanim – ključna su u svim istraživanjima blizanaca. No, u posljednje vrijeme, istraživanja su dovela do zaključka kako geni i okolina nisu jedini djelatni u našoj osobnosti, ponašanju i sklonostima bolesti. Prema novom znanstvenom polju, koje se naziva epigenetika, u igri je i treći čimbenik koji u pojedinim sluča-

jevima služi kao most između okoline i naših gena, a u drugima samostalno djeluje oblikujući nas. Inače, ideja da se blizance uključi u istraživanja te svrhe potječe iz 1875. godine, kad je znanstvenik Francis Galton prvi put predložio i sam pristup, skovavši frazu o naravi i odgoju. Nakon otkrića mnogih jednojajčanih blizanaca, razdvojenih nakon rođenja, 80-ih godina prošlog stoljeća, istraživanja su neočekivano promijenila smjer. Danielle Reed iz Centra Monell kaže da će najnovija epigenetička istraživanja dodatno produbiti naše razumijevanje problema *gen-okolina*: 'Želim reći da Majka priroda ponešto zapisuje grafitnom, a ponešto kemijskom olovkom. Ono zapisano kemijskom ne možete promijeniti. To je DNK. Ali ono zapisano grafitnom olovkom možete. To je epigenetika. Sad kad možemo pogledati DNK i vidjeti gdje su bilješke zapisane običnom olovkom, kao da nam se otvorio sasvim novi svijet. Kad pogledate blizance, jasno vam je da je velik dio onoga što dijele u genima. Mnogo toga u njima potpuno je jednako i nepromjenjivo. No, kad ih upoznate postane vam jasno i to da su druge pojedinosti različite. Prema mo-

Blizanci nude istraživačima mogućnost da rasvijetle utjecaj gena i okoline

jem mišljenju, epigenetika je uzrok velikom dijelu tih razlika.'

Problem uspoređivanja

Od rođenja, do vrtića i škole, blizanci su uvijek na neki način uspoređivani te – htjeli, ne htjeli – oni primaju te poruke. Dr. Pearlman, koautorica knjige *Odgoj blizanaca*, kaže: 'Svatko od djece ima svoje jakosti i slabosti koje se, uostalom, mijenjaju velikom brzinom!' Također, savjetuje doktorica, o tome treba pričati s djecom. Objasniti im kako su drukčiji i jedinstveni i da će ih uvijek netko uspoređivati zbog toga. Ipak, ne smijemo zaboraviti da su oni samo bliski rođaci, dvoje različitih ljudi, individualci koji su samo dijelili maternicu i ne trebaju izgledati niti se razviti u jednake osobe. To ponekad predstavlja problem jer su ljudi često skloni uspoređivanju blizanaca. Budući da rastu skupa, dijele i mnoge značajne 'prve' trenutke, što stvara iluziju da su jednaki. Stoga, kad se razlikuju u sposobnostima, to je još više naglašeno. Blizanci su imali veliku ulogu u istraživanjima o sklonostima

dominantnijoj lijevoj ili desnoj ruci. 1/5 identičnih parova blizanaca sastoji od dešnjaka i ljevaka. Stručnjak za blizance dr. Geoffrey Machin ponudio je svoje objašnjenje različitih dominantnih strana kod identičnih blizanaca. Četvrtina takvih blizanaca je zapravo zrcalna, asimetrična, pa je logična i sklonost različitim dominantnim rukama. Prilikom podjele oplođene jajne stanice, dijelovi se poredaju usporedno, pa blizanac na desnoj strani ubrzano razvija lijevu stranu jer ga je drugi blizanac preuzeo i obratno. To je vjerojatni razlog zašto jedan ima razvijeniju desnu stranu mozga, a drugi lijevu, objašnjava Machin. Jesu li isti kad se radi o kvocijentu inteligencije? Inteligencija identičnih blizanaca rijetko varira više od pet bodova, dok se kod dvojajčanih blizanaca razlikuje kao i kod druge braće i sestara u obitelji.

Odgoj blizanaca

Čarobni štapić ne postoji, svakodnevne situacije zahtijevaju veliku fleksibilnost. No, umjesto traženja formule o odgoju blizanaca u paketu, važnije

je promatrati svako dijete ponaosob i njegove potrebe. Ponekad je teško, kad djeca rastu zajedno, uvidjeti njihove individualnosti, no s vremenom i ona počinju i sama izražavati svoje želje i volju. Bili jednojajčani ili dvojajčani, blizanci izgrađuju jaku međusobnu povezanost koju onda prenose i na okolinu. Problem je u odgoju blizanaca i to što međusobno previše ovise jedno o drugom. Blizanci često dijele odgovornost za postupke pa i moguću kaznu, jer se ni jedno ne osjeća izravno odgovornim. Ipak, praksa je pokazala da u njihovom odnosu uvijek dominira jedno dijete. Stoga stalno treba obraćati pozornost na podjelu uloga – tko je dominantan, a tko podložan blizancu i paziti da prvi ne bi previše zlostavljao drugoga. Evo nekoliko natuknica koje mogu pomoći u odgoju blizanaca:

- Ne obraćajte im se kao cjelini. obraćajte se svakome djetetu zasebno, poštujući njegovu individualnost. Nastojte biti pravedni, ali i dosljedni.
- Budući da su uvijek u paru, reagiraju slabije na prijekor i kaznu, no

zapamtite da im je potrebna disciplina i ustrajte u provođenju iste.

- Nagrađujte i kažnjavajte individualno.
- Izbjegavajte međusobne usporedbe.
- Ističite i pohvalite zasebna postignuća.
- Ukoliko je jedno dijete dominantnije, omogućite da i drugo dođe do izražaja.
- Slijedite krilaticu 'ne činite ništa za djecu što oni ne mogu učiniti sami' koja promovira nezavisnost i izgrađuje samopouzdanje kod djece.
- Pristupite svakom blizancu individualno i prilagođavajte očekivanja svakom djetetu ponaosob.
- Kraća razdvajanja blizancima će pružiti priliku da steknu različita iskustva i uspostavljaju kontakte s drugom djecom.
- Sa svakim od njih uspostavite specifičan odnos kako biste mogli odgovoriti na njegove interese.
- Odredite i poštuju vlasništvo.

Budući da svatko ima jedinstven talent, pomozite djeci da ih pronađu. Razdvojite ih u aktivnostima jer kad dijete shvati važnost vlastite, samostalne aktivnosti, odvojene od drugog blizanca, ponos koji osjeća i autonomno ponašanje često se prenose i na druga životna područja. Jednom kad izađe iz bratove/sestrine sjene, može osjetiti želju za unapređivanjem sposobnosti koje su mu problematične. Kad su zajedno, ovise jedan o drugome – ovako dobivaju priliku iskazati se sami i na taj način uče se neovisnosti i samostalnosti.

Socijalizacija blizanaca

Ne treba zaboraviti ni važnost socijalizacije. Upisivanje djece u vrtić i druženje s vršnjacima najbolji je način za poticanje jezičnih vještina. Istraživanja su pokazala kako blizanci koriste više riječi tijekom igre s drugom djecom ili u razgovoru s odraslima nego pri međusobnoj igri. U korist tome ide i razvoj socijalnih vještina koje su prijeko potrebne u formalnom obrazovanju. A u grupi djece blizanci gube svoj blizanački identitet i razvijaju individual-

nost, sklonost pristupanju problemu kao pojedinci. Prijateljstvo je važan dio djetetova socijalnog razvoja i roditelji i odgajatelji imaju zadaću pomoći u stvaranju zdravih odnosa s vršnjacima. Neki će pomisliti da je blizancima lakše sklapati prijateljstva jer već imaju nerazdvojnog druga, ali problemi mogu nastati baš radi te socijalne povezanosti. Prednost blizanaca pred drugom djecom zacijelo je smanjena sramežljivost i 'uskakanje' u socijalne situacije bez razmišljanja. Međutim, istraživanja pokazuju kako imaju manje raznolika prijateljstva i socijalno su povučeniji. Dok su djeca mala, roditelji preuzimaju odgovornost za njihovu socijalizaciju, pozivajući prijatelje s djecom u goste i odlazeći u posjete. Često roditelji blizanaca pretpostavljaju da njihova djeca ne trebaju dodatnu socijalizaciju budući da imaju jedno drugo za igranje. To je pogrešno mišljenje. Zato je neophodno druženje i igra s drugom djecom.

Zajednički prijatelji

Većina blizanaca dijeli prijatelje. To može biti povlastica, no i izvor problema. Nije slučajna izreka 'three is a crowd' (troje je gužva) kad se dvoje spari pa trećeg izoliraju. Samo određeni tip djece može biti prijatelj 'dvojčecima' – jednostavna, blagonaklona djeca koja su sposobna oprostiti poneku blizanačku ekscentričnost. Zajednički prijatelji mogu izazvati ljubomoru među blizancima koji će se natjecati za njihovu pažnju. To je najbrži način za gubitak prijatelja jer se dijete teško snalazi u situaciji gdje treba birati. Prijateljevati s blizancima svakako je avantura, dok zajednički prijatelji blizancima nude potrebne prilike za razvoj socijalnih vještina i učenje kompromisu.

Odvojeni prijatelji

Različite prijatelje najčešće imaju muško-ženski parovi blizanaca budući da traže prijatelje uglavnom istog spola. U vrtiću svaki od blizanaca ima mogućnost većeg izbora prijatelja. Takva situacija može dovesti do problema ako prijatelji nisu dovoljno senzibilizirani na blizanačku povezanost i postojanje drugog blizanca. Često prijatelji mogu biti ljubomorni na poseban i blizak odnos među blizancima. No, zeleno čudovište može proviriti glavu i među 'dvojčecima' kad jedan ima bogatiji društveni život od drugog. Tada bi odgajatelji trebali osigurati pažnju stidljivijem djetetu jednako kao i prilike za socijalizaciju. Svakako potičite zasebna prijateljstva i aktivnosti – jer svako dijete je različito.

Zanimljivosti:

Potpomognuta oplodnja povećala je broj rođenih blizanaca 76%.

Starije trudnice češće rađaju blizance.

Gotovo trećina roditelja blizanaca se razvede.

Blizanci /prirodno začeti/ su najčešći u Nigeriji, a najrjeđi u Kini.

Jednoajčani blizanci dijele identičan DNK, ali nemaju isti otisak prsta.

Polarni medvjedi najčešće rađaju blizance, a nerijetko čak i trojke.

22% blizanaca su ljevoruki.

Djeca lakše razlikuju blizance.

Psi u potpunosti razlikuju blizance.

U Hrvatskoj najviše blizanaca ima u selu Donja Bebrina kraj Slavenskog broda – na 400 stanovnika ima 30 blizanaca.

I u Hrvatskoj se događaju okupljanja blizanaca (4. susret održan je na livadi Golubinjak udruge Gemini u lipnju 2013.).

rani na blizanačku povezanost i postojanje drugog blizanca. Često prijatelji mogu biti ljubomorni na poseban i blizak odnos među blizancima. No, zeleno čudovište može proviriti glavu i među 'dvojčecima' kad jedan ima bogatiji društveni život od drugog. Tada bi odgajatelji trebali osigurati pažnju stidljivijem djetetu jednako kao i prilike za socijalizaciju. Svakako potičite zasebna prijateljstva i aktivnosti – jer svako dijete je različito.

Literatura:

1. Antunović, S. I. (veljača 2011.): *Odgov blizanaica*, Zagreb, Moj vrtić, SM Naklada
2. Dvojčeki, prvi hrvatski portal o blizancima, www.dvojcekci.com
3. Fridman, J.A. (2010.): *Kako odgajati emocionalno zdrave blizance*, Beograd, Mali vrt
4. Miller, P. (2012.): *Tajne blizanaca*, Zagreb, National geografc, Adria media
5. Pearlman, E. M., Canon J A. (2000): *Raising-Twins (What parents - Want to Know)*, New York, Harper Resource